

| *Jan Trąbka*

Koncepcja narzędzia informatycznego „elektroniczny nakaz doprowadzenia” przeznaczzonego dla organów wymiaru sprawiedliwości*

Streszczenie

Ideą koncepcji dobrej praktyki z zakresu IT jest zastosowanie technologii elektronicznej wymiany danych (EDI) w działalności polskich jednostek wymiaru sprawiedliwości. Koncepcja ta powstała podczas wdrożenia pilotażu dobrego zarządzania jednostkami wymiaru sprawiedliwości w ramach projektu „PWP Edukacja w dziedzinie zarządzania czasem i kosztami postępowań sądowych – case management” programu operacyjnego „Kapitał ludzki”. Dobra praktyka „Elektroniczny nakaz doprowadzenia” (e-nakaz) ma na celu wdrożenie narzędzi do elektronicznej wymiany danych dotyczących zleceń doprowadzeń oskarżonych i świadków do jednostek sądowych przez jednostki policji. Istotą dobrej praktyki jest zastąpienie tradycyjnej korespondencji papierowej elektroniczną wymianą danych pomiędzy systemami informatycznymi zainteresowanych stron z wykorzystaniem ustalonego formatu EDI (opartego na XML) oraz szyfrowanego tunelu sieciowego. Zastosowanie e-nakazu spowoduje radykalne zmniejszenie kosztu przesłania informacji, pracochłonności procesu oraz czasu wymiany informacji. W artykule przedstawiono zało-

Jan Trąbka, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Wydział Zarządzania, Katedra Informatyki, ul. Rakowicka 27, 31-510 Kraków, e-mail: trabkaj@uek.krakow.pl, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7616-6379>.

* Artykuł powstał w wyniku prac nad projektem pt. „PWP Edukacja w dziedzinie zarządzania czasem i kosztami postępowań sądowych – case management”, nr projektu POKL.05.03.00-00-012/11.

zenia dobrej praktyki, jej koncepcję technologiczną oraz etapy i wyniki wdrożenia realizowanego w ramach wspomnianego projektu.

Słowa kluczowe: *case management*, nakaz doprowadzenia, EDI, XML, GPG.

Klasyfikacja JEL: M15, K00.

1. Wprowadzenie

W artykule przedstawiono koncepcję stworzenia i wdrożenia narzędzia informatycznego łączącego systemy informatyczne jednostek wymiaru sprawiedliwości z systemami informatycznymi policji w celu przekazywania nakazów doprowadzenia świadków na rozprawy w sposób wyłącznie elektroniczny. Opisywana w artykule koncepcja została opracowana w trakcie realizacji projektu „PWP Edukacja w dziedzinie zarządzania czasem i kosztami postępowań sądowych – *case management*” programu operacyjnego „Kapitał ludzki”. Autor artykułu wchodził w skład zespołu pracowników Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie odpowiedzialnego za opracowywanie dobrych praktyk (koncepcji narzędzi informatycznych lub organizacyjnych) dla jednostek wymiaru sprawiedliwości w obszarze informatycznym. Opis otoczenia i warunków realizacji projektu oraz wszystkie etapy tworzenia dobrych praktyk z zakresu IT przedstawiono w artykule (Grabowski, Madej i Trąbka 2018).

Celem niniejszego artykułu jest szczegółowe przedstawienie zaproponowanej w ramach projektu koncepcji stworzenia i wdrożenia elektronicznego kanału komunikacji opartego na technologiach elektronicznej wymiany danych (*electronic data interchange* – EDI) do przesyłania nakazów doprowadzenia oskarżonych i świadków na rozprawy sądowe. Technologie EDI są rozwijane już od kilkunastu lat. Pierwszymi branżami, w których zastosowano EDI, były bankowość, ubezpieczenia i lotnictwo (Millman 1998). Obecnie na szeroką skalę stosuje się je w logistyce oraz handlu (Dąbrowski 2002, Wojtachnik 2004). Dzięki EDI możliwe jest wdrażanie metody zarządczej zintegrowanego łańcucha logistycznego (*supply chain management*). Od strony technologicznej najczęściej wykorzystywaną notacją tworzenia dokumentów stał się rozszerzony język znaczników XML (*extensible markup language*) (Fryźlewicz i Salomon 2008). Język ten wykorzystano do stworzenia narzędzia komunikacyjnego pomiędzy systemami informatycznymi jednostek sądowych i policyjnych.

Technologie EDI są efektywnie wykorzystywane w wielu dziedzinach gospodarki. Można postawić pytanie, czy technologie informatyczne takie jak elektroniczna wymiana danych, są już wykorzystywane w administracji sądowej w Polsce i na świecie. Istnieje niewielka liczba publikacji zagranicznych dotyczących tego zagadnienia. Przykłady odnoszą się do fragmentarycznych

rozwiązań dostosowanych zwykle do specyfiki prawodawstwa danego kraju, np. klasyfikowanie petycji sądowych w sprawie e-sądu (Bueno i in. 2003), wprowadzanie cyfrowego powiadomienia o dokumentach sądowych (Luzuriaga i Cechich 2011). W pracach (Gorham 2012, Andrade i Joia 2010) syntetycznie opisano wprowadzanie usprawnień informatycznych w sądownictwie w krajowym systemie wymiaru sprawiedliwości (odpowiednio Stanów Zjednoczonych oraz Brazylii). W literaturze polskiej M. Rojewski (2012) opisuje wdrożenie systemów Krajowego Rejestru Sądowego oraz ksiąg wieczystych, a także wskazuje, że projekt ten jest największym osiągnięciem polskiego wymiaru sprawiedliwości w XXI w. System Krajowego Rejestru Sądowego oraz ksiąg wieczystych jest raczej rodzajem centralnej ewidencji niż systemem wspierającym zarządzanie sprawami w jednostkach sądowych. Znacznie więcej publikacji na temat informatyzacji sądownictwa można znaleźć wśród autorów reprezentujących dziedziny prawnicze. J. Gołaczyński (2009) zwraca uwagę na uwzględnienie informatyzacji w rozwoju sądownictwa krajów Unii Europejskiej, pozostałych państw europejskich oraz Stanów Zjednoczonych. Autor przytoczył wiele przykładów rozwiązań legislacyjno-technicznych funkcjonujących w innych krajach, a niedostępnych w Polsce. Z kolei autorzy pracy (*Informatyzacja...* 2016) wskazują przemiany prawa wywołane stosowaniem narzędzi informatycznych na przykładzie prawa cywilnego procesowego. Wnioskują, że zastosowanie narzędzi informatycznych może spowodować radykalne podniesienie sprawności i jakości działania instytucji wymiaru sprawiedliwości. Równocześnie autorzy omawianej pracy wskazują na potencjalne przeszkody techniczne, organizacyjne i mentalne mogące znacznie spowolnić proces informatyzacji instytucji sądowych. Niniejsza praca ma na celu pokazanie realiów wdrożenia narzędzia informatycznego w polskich jednostkach wymiaru sprawiedliwości, uwzględniając zarówno uzyskane korzyści, jak i bariery realizacji.

Kolejnym problemem wdrożeniowym, a jednocześnie badawczym, stały się przeszkody organizacyjne i mentalne. Sądy okazały się specyficznymi organizacjami podlegającymi wielu regulacjom prawnym i organizacyjnym. Jednostki wymiaru sprawiedliwości posiadają bardzo rozbudowane struktury organizacyjne, w których obowiązują silne relacje hierarchiczne. Widoczny jest wyraźny podział pomiędzy działalnością orzeczniczą a administracyjną. Zmiany organizacyjne napotykają postawę zachowawczą. Wymienione czynniki powodują, że trudniej jest stosować w jednostkach sądowych zasady i metody wdrażania nowych narzędzi informatycznych, które są skuteczne w organizacjach biznesowych. Te elementy zadecydowały o wykorzystaniu podejścia prezentowanego w metodach badawczych *action research* (AR). Przyjęto założenie, że najwyższe kompetencje do rozumienia zasad funkcjonowania sądów mają ich pracownicy i zamiast proponować im gotowe i sprawdzone rozwiązania zespół ekspercki starał się

zrozumieć ich sposób postrzegania tej instytucji. Rozwiązywanie problemów powinno przebiegać zgodnie z oczekiwaniami pracowników (Baskerville i Wood-Harper 1996, Baskerville 1999). Podejście AR w pracy zespołu oznaczało, że zaproponowane koncepcje dobrych praktyk powstały w wyniku współpracy z pracownikami sądu, obserwacji rozwiązań stosowanych w sądach uczestniczących w projekcie lub wynikały z potrzeb zgłaszanych przez ich pracowników. Zastosowana w projekcie metodyka (etapy i ich wyniki) została opisana w pracy członków zespołu pracowników Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie uczestniczących w bazowym projekcie (Grabowski, Madej i Trąbka 2018).

W artykule omówiono podstawy prawne oraz założenia technologiczne koncepcji elektronicznego nakazu doprowadzenia (e-nakaz). Następnie zaproponowano etapy prac, jakie powinna podjąć jednostka sądowa, aby ustalić zasady współpracy z jednostkami policji oraz skonfigurować i wdrożyć e-nakaz. Posługując się ankietami przeprowadzonymi z pracownikami sądów uczestniczących w projekcie, przedstawiono zalety, wady oraz wnioski z wdrożenia omawianej koncepcji.

2. Założenia koncepcji elektronicznego nakazu doprowadzenia

Koncepcja elektronicznego nakazu doprowadzenia ma na celu wdrożenie w sądach biorących udział w projekcie narzędzia informatycznego pozwalającego na przesyłanie nakazów doprowadzeń oskarżonych i świadków z jednostek penitencjarnych do jednostek sądowych wykonywanych przez służby konwojowe policji. Analiza danych diagnostycznych nadesłanych z sądów biorących udział w pilotażu, w zdecydowanej większości wykazała, że komunikacja w zakresie nakazów doprowadzenia opiera się na korespondencji w tradycyjnej papierowej formie, co generuje koszty w wyniku znacznej pracochłonności i wydłużeniu czasu trwania całej procedury sądowej. Wskazaniem wdrażanej praktyki jest zastosowanie narzędzi informatycznych pozwalających na przesyłanie nakazów doprowadzeń w formie elektronicznej za pośrednictwem sieci komputerowych. Opisane rozwiązanie opiera się na modelu wdrożonym w Sądzie Okręgowym w Gliwicach. Pomysłodawcami rozwiązania są informatycy Sądu Okręgowego w Gliwicach oraz Wydział Konwojowy i Wydział Teleinformatyki Komendy Wojewódzkiej Policji w Katowicach.

Tradycyjny obieg procedury doprowadzenia jest możliwy do transformacji na format elektroniczny wskutek zmian legislacyjnych Ministerstwa Sprawiedliwości. Zgodnie z Zarządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 grudnia 2003 r. w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej, korespondencja w procedurze doprowadzenia wymagała: pisma przesyłanego w kopercie ze zwrotką (potwierdzenie przyjęcia nakazu przez jednostkę policji) (§ 18), podpisania pism i opatrzenia ich pieczęcią

(§ 19). Wskazane rozporządzenie zostało zmienione (Dz.Urz.MS.2003.5.22 – zmiana z 1.05.2013 r. w Dz.Urz.MS.2013.203), z wejściem w życie z dniem 5.05.2013 r. Kluczowa dla procedury doprowadzenia zmiana zapisów w § 19 tego rozporządzenia jest następująca: Ust. 4. „Pisma sądowe, określone w załączniku nr 3 do zarządzenia, zamieszczone w sądowym systemie informatycznym i odnotowane w nim jako wydane, mogą być wysyłane bez podpisu własnoręcznego. Pismo sądowe, a w razie przesłania odpisu orzeczenia pismo przewodnie, przy którym przesyłany jest odpis, powinno zawierać wskazanie danych osoby, która w sytuacji wymienionej w ust. 1 podpisałaby pismo. Nie stosuje się w tym przypadku wskazane w § 26 ust. 1 wymogu zamieszczenia pieczęci urzędowej oraz poświadczania za zgodność z oryginałem, a także wymogu podpisania pozostawionej w aktach kopii wysłanego pisma, o którym mowa w § 20”.

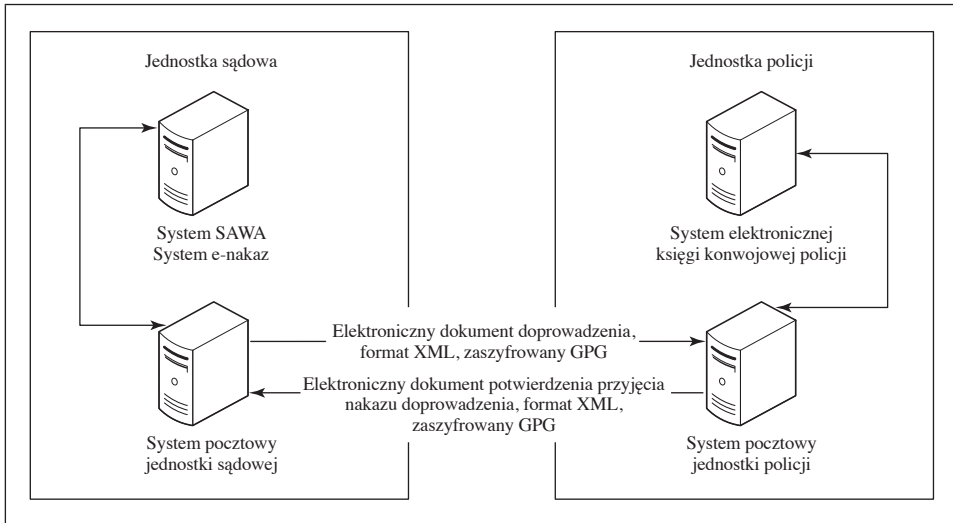
Wskazane zmiany stworzyły sprzyjające warunki do wdrożenia elektronicznych kanałów dostarczania korespondencji sądowej. W celu ostatecznej legislacji elektronicznej formy nakazu doprowadzenia wymagane jest odpowiednie zarządzenie wewnętrzne prezesa jednostki sądowej. Przykład takiego rozporządzenia wskazano w pkt 4.2.

3. Cele i korzyści wynikające z wdrożenia elektronicznego nakazu doprowadzenia

3.1. Cele wdrożenia elektronicznego nakazu doprowadzenia

Istotą dobrej praktyki jest zastąpienie tradycyjnej korespondencji papierowej elektroniczną wymianą danych pomiędzy systemami informatycznymi zainteresowanych stron. Ilustrację proponowanego rozwiązania przedstawia rys. 1. Schemat zawiera następujące elementy informatyczne:

- system SAWA – zintegrowany systemem wspomagający obieg spraw, dokumentów i informacji w sądach powszechnych;
- system e-nakaz – dedykowany system generujący na bazie zapisów w systemie SAWA elektroniczne nakazy doprowadzenia w formacie zaszyfrowanego pliku; jednocześnie system wczytuje potwierdzenia dostarczenia nakazu przesłane z systemu jednostek policyjnych. Autorem tego systemu jest Mirosław Erich, informatyk Sądu Rejonowego w Tarnowskich Górach;
- systemy pocztowe – tradycyjne narzędzia elektronicznej komunikacji opierające się na wymianie listów elektronicznych – e-maili;
- system elektronicznej księgi konwojowej policji – system służący do ewidencji operacji doprowadzeń przez służby konwojowe policji – narzędzie umożliwia wczytanie elektronicznego nakazu doprowadzenia oraz eksport potwierdzenia, również z formie zaszyfrowanego pliku.

Rys. 1. Schemat komunikacji w elektronicznym nakazie doprowadzenia

Źródło: opracowanie własne.

Rekomendowana procedura realizacji elektronicznego nakazu zawiera następujące etapy.

Czynności po stronie jednostki sądowej:

1. Przygotowanie danych źródłowych odbywa się w systemie SAWA.
2. System e-nakaz pobiera dane z bazy danych systemu SAWA. Operator uzupełnia brakujące dane wymagane do poprawności dokumentu.
3. System e-nakaz generuje dokument elektroniczny w postaci pliku na dysku. Format pliku jest zgodny ze standardem XML. XML to uniwersalny język znaczników (tags) przeznaczony do reprezentowania różnych danych w strukturalizowany sposób (Bray i in. 2008). Język ten pozwala na umieszczenie bezpośrednio w dokumencie elektronicznym opisu jego struktury oraz semantyki poszczególnych informacji. Ze względu na przejrzystość i czytelność język XML staje się standardem w budowaniu komunikacji EDI pomiędzy systemami informatycznymi różnych organizacji (Trąbka 2016). Przykładowy plik generowany przez system e-nakaz został zaprezentowany na rys. 2. Następnie plik jest szyfrowany za pomocą zintegrowanego oprogramowania GPG (gnupg.org), szyfrującego dane zgodnie z algorytmem AES (Lucas 2006).

4. Przygotowany plik zostaje przesłany na ustaloną skrzynkę pocztową odpowiedniego oddziału konwojowego policji.

Czynności po stronie jednostki policyjnej:

5. Odebrany plik zostaje wczytany do systemu elektronicznej księgi konwojowej policji.

```
<?xml version="1.0" encoding="UTF-8"?>
<dokumenty><dokument uzytkownik="Mirek" email-zwr="karny@tgory.sr.gov.pl"
wer="1" nadawca-miejscowosc="Tarnowskie Góry" nadawca-kod-poczt="42-600" nadawca-
adres="ul. Krakowska 17" nadawca-wydzial="Wydział II Karny" nadawca-nazwa="Sad
Rejonowy w Tarnowskich Górach" godzina-zakonczenia-rozprawy="" godzina-rozpozec-
cia-rozprawy="11:00" data-konwoju="2011-03-03" dokad-sala="" dokad=-miejscowosc-
"Tarnowskie Góry" dokad-komorka="" dokad-instytucja="Sąd Rejonowy w Tarnowskich
Górach" skad-miejscowosc="Sosnowiec" skad-komorka="" skad-instytucja="Areszt Śledczy
w Sosnowcu" uwagi="" izolacja-doprowadzany="NIE" artykul-paragraf-doprowadzany="300
§ 2 kk" status-doprowadzany="oskarżony" imie-o-doprowadzany="CCCCC" pesel-dopro-
wadzany="0000000000" nazwisko-doprowadzany="AAAAAAA" imie-doprowadzany=
"BBBBBB" sygn-sprawy="II K 999/2014" data-pisma="2011-02-04" nazwa-dok="Nakaz
doprowadzenia" ident-dokumentu="2"/></dokumenty>
```

Rys. 2. Przykładowy plik elektronicznego nakazu doprowadzenia w formacie XML

Źródło: opracowanie własne z wykorzystaniem systemu e-nakaz autorstwa M. Ericha.

6. System elektronicznej księgi konwojowej policji zwrotnie generuje potwierdzenie odbioru, także z formie pliku w formacie XML, również zaszyfrowanym oprogramowaniem GPG.

7. Plik potwierdzenia zostaje przesłany na ustaloną skrzynkę pocztową jednostki sądowej.

Czynności po stronie jednostki sądowej:

8. Odebrany plik zostaje wczytany do systemu e-nakaz.

9. System, zapisując dane w pliku, tworzy historię rekordu doprowadzania, jednocześnie zmieniając jego status. Operator widzi statusy już potwierdzonych nakazów oraz tych czekających na wysłanie lub potwierdzenie.

Aktualna procedura realizacji elektronicznego nakazu wykorzystuje do przekazywania pliku z nakazem pocztę elektroniczną. Rozwiązanie to wynika z tego, że sieci wewnętrzne sądów, w których funkcjonuje system SAWA, są fizycznie oddzielone od zewnętrznej sieci internetowej. Rozwiązanie to ze względów bezpieczeństwa funkcjonuje w większości sądów pilotażowych. Nie ma zatem możliwości, aby funkcjonował bezpośrednio na styku systemu e-nakaz, sieci jednostek policyjnych i systemu elektronicznej księgi konwojowej. Zamysłem Ministerstwa Sprawiedliwości jest jednak połączenie wewnętrznej sieci sądowej z ogólnodostępną siecią Internetem. Styki tych sieci mają być, ze względu na politykę bezpieczeństwa, lokalizowane na poziomie każdej apelacji. Gdy takie rozwiązanie zostanie wprowadzone lub w przypadku, gdy sąd ma już połączone sieci, procedura ulegnie uproszczeniu. System e-nakaz będzie wysłał bezpośrednio pliki elektronicznych doprowadzeń do zdalnej lokalizacji, a zwrotnie pobierał pliki z potwierdzeniami ich odbioru. Takie rozwiązanie zaoszczędzi jeszcze więcej czasu pracy operatorów po obydwu stronach. Jest to zdefiniowany wyższy poziom realizacji tej praktyki.

Mając na uwadze osiągnięte w modelowym rozwiązaniu korzyści z wdrożenia opisywanego rozwiązania oraz dążenie do interoperacyjności systemów administracji, zasugerowano podjęcie starań o rozszerzenie zasięgu działania na komunikację sądu z innymi służbami, np. więziennymi. Problemem w tym zakresie stała się niedostosowana legislacja, a jej zmiana jest procedurą niezwykle czasochłonną. Autorzy dobrej praktyki mają nadzieję, że szersze zastosowanie e-nakazu będzie sygnałem do przyspieszenia prac zmierzających do zezwolenia na wdrażanie narzędzi informatycznych we wszystkich kanałach wymiany danych pomiędzy jednostkami wymiaru sprawiedliwości.

3.2. Korzyści płynące z wdrożenia elektronicznego nakazu doprowadzenia

Proponowane rozwiązanie usprawnia pierwszy etap realizacji doprowadzenia w postępowaniu sądowym. Przed wdrożeniem e-nakazu obieg informacji w tym procesie realizowany był w większości w postaci papierowej za pośrednictwem poczty tradycyjnej. Uczestnicy tego procesu (sąd i policja oraz inne służby mundurowe) muszą prowadzić niezależną ewidencję zdarzeń związanych z doprowadzeniami oraz ponoszą dodatkowe koszty tradycyjnej korespondencji. Czas wymiany informacji w procesie liczony jest w dniach lub tygodniach. Zastosowanie dedykowanego oprogramowania wraz z wykorzystaniem łączności elektronicznej spowoduje zmniejszenie pracochłonności procesu, a czas wymiany informacji będzie można liczyć w minutach.

Korzyści z wdrożenia dobrej praktyki mogą być rozpatrywane w trzech aspektach: organizacji pracy, pracownika i finansowym.

Aspekt organizacji pracy:

- przyspieszenie obiegu informacji w procesie, co wpłynie na szybkość i sprawność procedowania spraw,
- eliminacja błędów komunikacji,
- poprawa współpracy pomiędzy sądem a policją oraz innymi służbami mundurowymi,
- stworzenie jednolitego repozytorium informacji o doprowadzeniach,
- umożliwienie optymalizacji zasobów wykorzystywanych do doprowadzenia.

Aspekt pracownika:

- poprawa ergonomii obsługi informacyjnej procedury doprowadzenia,
- ułatwienie dostępu do archiwalnych informacji o doprowadzeniach.

Aspekt finansowy:

- zmniejszenie pracochłonności,
- redukcja kosztów materiałów biurowych,
- redukcja kosztów wysyłki,

- redukcja kosztów serwisowania drukarek,
- zmniejszenie kosztów występuje równocześnie w obu instytucjach uczestniczących w procesie, tzn. w sądzie oraz policji.

Korzyści związane z przyspieszeniem obiegu informacji oraz poprawą jej jakości są widoczne, jednak niewymierne finansowo. W celu wskazania korzyści finansowych związanych z wdrożeniem elektronicznego nakazu doprowadzenia przeprowadzono wyliczenie opierające się na modelu wdrażanym w apelacji katowickiej. Parametrem wejściowym do szacowania jest średnia roczna liczba realizowanych doprowadzeń, która we wskazanym przypadku wynosi 30 tys. Realizacja pierwszego etapu doprowadzenia w tradycyjnym modelu angażuje pracę na przygotowanie wysyłki oraz koszty jej realizacji.

Wyliczenie określa skalę oszczędności:

- koszt przesłania 30 tys. przesyłek to 130 tys. zł (rocznie),
- przygotowanie wyżej wymienionej korespondencji to ok. 2500 roboczogodzin pracy wydziałów (które można by przeznaczyć na inne czynności) oraz 45 tys. zł w przeliczeniu na wynagrodzenia pracowników (średnio) z tytułu realizacji tylko nakazów.

Szacowane oszczędności po stronie jednostek sądowych nie uwzględniają kosztów fizycznego wydruku oraz kosztu eksploatacji i serwisowania drukarek, które powiększyłyby wartość oszczędności.

Z wyliczeń wynika, że oszczędności uzyskują jednostki sądowe. Należy zwrócić uwagę, że porównywalne oszczędności w zakresie oszczędności czasu pracy osiąga drugi beneficjent rozwiązania, tj. policja.

Koszty rozwiązania. Uzyskane oszczędności należy teraz zestawić z kosztami wdrożenia tego rozwiązania. Podstawowym kosztem jest oprogramowanie e-nakaz. Koszt licencji dla całej jednostki sądowej wynosi 100 zł. Licencja jest bezterminowa, a gwarancja udzielona jest na okres dwóch lat. Program nie wymaga nakładów finansowych na zakup sprzętu, gdyż nie jest konieczny zakup dedykowanego serwera, a swoją bazę danych tworzy na serwerze, gdzie zainstalowana jest baza danych systemu SAWA. Program może działać na stacjach roboczych z system operacyjnym Windows. Ponieważ ma znacznie mniejsze wymagania niż program kliencki systemu SAWA, dlatego będzie efektywnie działał na wszystkich stacjach z tym ostatnim.

Zestawienie oszczędności i kosztów ich pozyskania jednoznacznie wskazuje na zasadność wdrożenia omawianej dobrej praktyki.

4. Charakterystyka systemu e-nakaz oraz jego wdrożenia

4.1. Opis funkcjonalny i technologiczny systemu e-nakaz

Głównym elementem informatycznym opisywanej praktyki jest program e-nakaz, który na bazie zapisów w systemie obsługi spraw sądowych SAWA tworzy elektroniczny dokument nakazu doprowadzenia. Nakaz doprowadzenia w formie elektronicznej jest przesyłany do systemu informatycznego policji. Program obsługuje również proces zwrotnego potwierdzenia odbioru nakazu. Funkcjonalności tego narzędzia zostaną opisane w podziale na parametry technologiczne, funkcje administracyjne oraz operacyjne. Pod względem parametrów technologicznych e-nakaz:

- jest systemem sieciowym pracującym pod kontrolą systemu sieciowego MS Windows Server. Użytkownicy mogą być pobierani z zasobów domeny bazującej na Windows Server;

- wykorzystuje bazę danych MS SQL Server w wersji zgodnej z systemem wspomaganego pracy sądu SAWA firmy Currenda. Rozwiązanie takie podyktowane jest możliwością integracji pomiędzy systemami e-nakaz oraz SAWA, tj. możliwością pobierania danych o czynności doprowadzenia z systemu SAWA;

- działa na stacjach roboczych z system MS Windows.

Najważniejsze funkcje administracyjne systemu e-nakaz:

- posiada słowniki jednostek głównych oraz jednostek sądowych (wydziałów) w danej jednostce głównej. Każdy wydział korzystający z systemu ma inne parametry;

- posiada słownik użytkowników. Dane użytkownika mogą zostać pobrane z domeny systemu Windows. Dodatkowo użytkownik musi zostać przypisany do jednostki, otrzymać identyfikator (może być zgodny z identyfikatorem domenowym) oraz hasło;

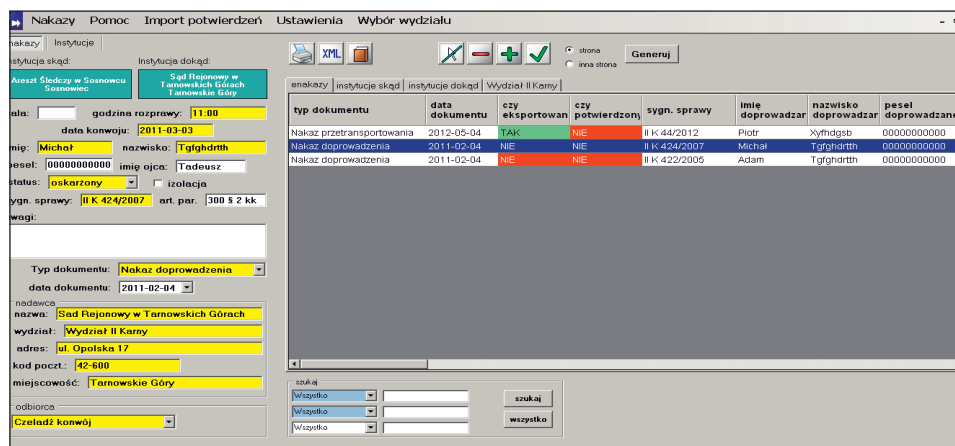
- posiada słownik jednostek penitencjarnych;

- posiada słownik jednostek konwojowych, które obsługują daną jednostkę sądową.

Najważniejsze funkcje operacyjne:

- tworzenie elektronicznego nakazu doprowadzenia. W zakładce z identyfikatorem wydziału (rys. 3) można wyświetlić wszystkie czynności doprowadzeń zaewidencjonowane dla wydziału w bazie systemu SAWA. Operator wskazuje interesujący go zapis, który następnie zostaje przepisany do bazy systemu e-nakaz, gdzie następuje weryfikacja danych i ich uzupełnienie. Ostatnią czynnością jest wygenerowanie pliku zawierającego zaszyfowaną postać przetwarzanego nakazu. Warto zwrócić uwagę, że każdy przetwarzany rekord nakazu ma swoje statusy (zielone i czerwone pola widoczne na rys. 3), które informują, czy dana pozycja została już wyeksportowana oraz czy nadeszło już potwierdzenie jej dostarczenia;

– import potwierdzenia dostarczenia nakazu. Dla dopełnienia procedury komunikacyjnej oraz posiadania pełnej historii rekordu nakazu, e-nakaz wczytuje plik wygenerowany przez system elektronicznej księgi konwojowej. Funkcja importu potwierdzenia otrzymania nakazu jest obecnie realizowana przez operatora, który musi przenieść plik z poczty elektronicznej, a następnie wczytać do systemu e-nakaz. Na wyższym poziomie realizacji praktyki, po spełnieniu warunku dostępu z sieci wewnętrznej sądu do systemu informatycznego policji, funkcję będzie można realizować w pełni automatycznie, bez ingerencji operatora.

Rys. 3. Główne okno systemu – obsługa e-nakazów

Źródło: opracowanie własne z wykorzystaniem systemu e-nakaz autorstwa M. Ericha.

Zaprezentowano tylko najważniejsze funkcje systemu e-nakaz w celu pokazania idei jego budowy i działania. Należy stwierdzić, że system ze względu na specyfikę nie ma rozbudowanej funkcjonalności, ma przy tym logiczną budowę i poprawny ergonomicznie interfejs, co czyni go bardzo łatwym do wdrożenia i eksploatacji.

4.2. Etapy wdrożenia systemu e-nakaz

Opisane poniżej główne etapy wdrożenia elektronicznego nakazu doprowadzenia w pojedynczej jednostce sądowej opierają się na doświadczeniach wdrożeniowych modelu referencyjnego.

Organizacja współpracy z komendą wojewódzką policji. Pracę należy rozpocząć od ustalenia warunków organizacyjnych i technicznych przesyłania elektronicznych nakazów. Ustalenia dokonywane są na poziomie komendy wojewódzkiej policji. Policja jest drugim bardzo ważnym beneficjentem tego rozwiązania, na

co wskazują oszacowania korzyści oszczędności czasu pracy, jakie mogą zostać osiągnięte po wdrożeniu e-nakazu. Aby do tego doprowadzić, policja powinna dostosować swoje systemy informatyczne do importu plików w zaproponowanym formacie oraz generowania zwrotnych potwierdzeń. Przykłady plików wymiany w formacie języka XML zostały przedstawione w pkt 3.1. Kolejnym krokiem powinno być ustalenie zasad komunikacji, tj. nadawców (jednostki sądowe) oraz odbiorców (oddziały konwojowe). Przy założeniu wykorzystania poczty elektronicznej powinno się zdefiniować zamkniętą listę adresową skrzynek pocztowych dedykowanych do przekazywania elektronicznych nakazów.

Przygotowanie procedur wewnętrznych. Zaprezentowane we wprowadzeniu zmiany legislacji ogólnej wymagają wydania odpowiednich regulacji wewnętrznych. W referencyjnym modelu, na podstawie art. 22 § 1 pkt 1 Ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2013 r., poz. 427), w związku z § 19 ust. 6 i 7 Zarządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 grudnia 2003 r. w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej (Dz.Urz. MS z 2003 r., nr 5, poz. 22 z późn. zm.) przygotowane i wydane zostało zarządzenie Prezesa Sądu Okręgowego w Gliwicach w sprawie możliwości wysyłania pism sądowych bez podpisu własnoręcznego. Treść tego rozporządzenia jest następująca:

„§ 1. W celu zapewnienia lepszej efektywności postępowania sądowego dopuszcza się wysyłanie pism sądowych zamieszczonych w sądowym systemie informatycznym bez podpisu własnoręcznego.

§ 2. W przypadku wysyłania pism bez podpisu własnoręcznego należy w pełnym zakresie stosować się do wymogów określonych treścią § 19 ust. 4 i 5 ww. Zarządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 grudnia 2003 r., jak również opatrywać pisma te informacją o treści »Pismo nie wymaga podpisu własnoręcznego na podstawie § 19 ust. 4 Zarządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 grudnia 2003 r. w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej jako właściwie zatwierdzone w sądowym systemie teleinformatycznym«.

§ 3. Określa się katalog pism możliwych do wysyłania bez podpisu własnoręcznego (w artykule wymieniono tylko niektóre):

- wezwania,
- zawiadomienia,
- nakazy doprowadzeń osób pozbawionych wolności,
- pouczenia”.

Instalacja i konfiguracja oprogramowania. W systemie pocztowym jednostki sądowej należy założyć strukturę skrzynek pocztowych zgodną z zasadami ustalonymi z jednostkami policji. Instalację programu e-nakaz należy wykonać w kilku etapach. Są to:

- założenie bazy danych na serwerze wspólnym z systemem SAWA,
- konfiguracja połączeń pomiędzy bazami,
- instalacja programu w katalogu sieciowym,
- za pomocą interfejsu programu wypełnienie słowników konfiguracyjnych: głównej oraz podległych jednostek sądowych, użytkowników, jednostek penitencjarnych oraz jednostek konwojowych.

Testy dwukierunkowej komunikacji z systemem policji. Pomimo ustalonych formatów danych w początkowej fazie wymiany danych mogą wystąpić nieścisłości i błędy w komunikacji po obydwu stronach komunikacji. Dlatego należy zaplanować testy na przygotowanych próbnie zestawach danych dotyczące różnych wariantów przesyłanych dokumentów. Dobrą praktyką jest równoległe uruchomienie systemu elektronicznego przy jednoczesnym przesyłaniu danych drogą tradycyjną, które w ciągu kilka tygodni potwierdzi wiarygodność systemu elektronicznego.

Szkolenie użytkowników końcowych. W przypadku nierozbudowanej funkcjonalności systemu e-nakaz oraz specyficznych parametrów pracy dla każdego wydziału sądu szkolenie powinno być przeprowadzone bezpośrednio na stanowiskach pracy użytkowników. Dobrą praktyką, w kontekście szkoleń nowych użytkowników w trakcie eksploatacji, może być opublikowanie na portalu wewnętrznym jednostki sądowej instrukcji obsługi lub filmów instruktażowych.

5. Wnioski z wdrożenia koncepcji elektronicznego nakazu doprowadzenia

Elektroniczny nakaz doprowadzenia został wdrożony w 17 sądach: w 6 w ramach pilotażu podstawowego oraz w 11 sądach w ramach pilotażu uzupełniającego (*Badanie ewaluacyjne...* 2015). Wśród sądów, które wybrały dobrą praktykę, był m.in. Sąd Okręgowy w Rzeszowie, Sąd Rejonowy w Rzeszowie, Sąd Rejonowy dla Wrocławia-Śródmieścia we Wrocławiu, Sąd Rejonowy Szczecin Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie, Sąd Rejonowy Katowice-Zachód w Katowicach.

Harmonogram wdrażania oraz opis poziomu zaawansowania prac w poszczególnych sądach pilotażowych zamieszczono w opracowaniu (*Raport całościowy...* 2014).

Na podstawie opublikowanych raportów i informacji uzyskanych podczas współpracy autora z firmą wdrażającą można zaprezentować zestawienie zalet i ograniczeń oraz wnioski podsumowujące. Prezentowane dane zostały zebrane w trakcie przeprowadzonych wywiadów z pracownikami sądów (metodą ITI i CAWI), stosującymi zalecenia i narzędzia dobrej praktyki. Do głównych zalet opisywanej praktyki przedstawiciele sądów zaliczyli:

- zmniejszenie obciążenia pracowników wydziałów,
- redukcję kosztów związanych z obsługą i doręczaniem korespondencji,
- eliminację błędów ludzkich,
- przyśpieszenie procedury obiegu korespondencji.

Do ograniczeń oraz trudności podczas wdrażania dobrej praktyki respondenci zaliczyli:

- obawę ze strony referatów policji i wybranych komend wojewódzkich policji przed wprowadzeniem nowego systemu informatycznego: brak zasobów, obciążenie innymi projektami informatycznymi, brak wytycznych z Komendy Głównej Policji;

- obyczaj (w niektórych sądach) polegający na przesyłaniu nakazu wydania do wiadomości policji (mimo braku podstawy prawnej) wraz z nakazem doprowadzenia. W wypadku zastosowania dobrej praktyki nie będzie możliwości przesłania nakazu wydania wyłącznie elektronicznie (zgodnie z obowiązującym aktualnie rozporządzeniem wykonawczym do kodeksu karnego wykonawczego);

- różne systemy wydziałowe w sądach. System e-nakaz aktualnie współpracuje z systemami SAWA firmy Currenda, lecz nie wytworzono wersji dla „Sędziego 2” (ten ostatni jest również wykorzystywany przez niektóre sądy pilotażowe);

- brak skonfigurowanych i ujednoliconych szablonów w systemie SAWA.

Analizując ograniczenia wymienione przez respondentów, wielokrotnie pojawiała się kwestia trudności w ustanowieniu na poziomie lokalnym – pomiędzy jednostką sądową a komendą wojewódzką policji – porozumienia w sprawie obustronnych warunków realizacji procedury w trybie elektronicznym. Obecnie w tym zakresie istnieje szansa rozwiązania problemu, gdyż Ministerstwo Sprawiedliwości zobowiązało się do przeprowadzenia właściwych rozmów i porozumień z Komendą Główną Policji w celu określenia wspólnych działań, które będą miały zastosowanie w omawianej w artykule sprawie na terenie całego kraju.

Respondenci w konkluzjach podsumowujących projekt wskazali, że w trakcie zrealizowanego pilotażu potwierdzono następujące usprawnienia wniesione przez dobrą praktykę elektronicznego nakazu doprowadzenia, które przyniosą pozytywne skutki dla sądów po zaprzestaniu tradycyjnej korespondencji:

- realne zmniejszenie obciążenia pracowników wydziałów,
- redukcja kosztów związanych z obsługą korespondencji,
- eliminacja kosztów doręczania przesyłek (szacowane 30 tys. rocznie w skali apelacji),
- eliminacja błędów ludzkich,
- przyspieszenie procedury obiegu korespondencji.

Na potwierdzenie kierunku wyznaczonego przez omawianą dobrą praktykę można wskazać województwo małopolskie, gdzie Sąd Okręgowy w Krakowie oraz Małopolska Komenda Policji samodzielnie (nie w ramach omawianego

w artykule projektu) wdrożyły procedurę elektronicznego nakazu doprowadzenia, przy wsparciu Komendy Wojewódzkiej w Katowicach. Historię i zalety tego rozwiązania wzmiankowano na stronie Komendy Głównej Policji (*Porozumienie...* 2014).

Literatura

- Andrade A., Joia L.A. (2010), *Organizational Structure and ICT Strategies in the Brazilian Justice*, Proceedings of the 4th International Conference on Theory and Practice of Electronic Governance, ICEGOV '10, October 25–28, Beijing, China.
- Badanie ewaluacyjne pilotażu wdrażania dobrego zarządzania jednostkami wymiaru sprawiedliwości w ramach projektu „PWP Edukacja w dziedzinie zarządzania czasem i kosztami postępowań sądowych – case management”*. Raport końcowy (2015), ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku, Kutno.
- Baskerville R.L. (1999), *Investigating Information Systems with Action Research*, Communications of the Association for Information Systems, vol. 2, Article 19, <http://aisel.aisnet.org/cais/vol2/iss1/19> (data dostępu: 15.09.2014).
- Baskerville R.L., Wood-Harper A.T. (1996), *A Critical Perspective on Action Research as a Method for Information Systems Research*, „Journal of Information Technology”, vol. 11, nr 3, <https://doi.org/10.1080/026839696345289>.
- Bray T., Paoli J., Sperberg-McQueen C.M., Maler E., Yergeau F. (2008), *Extensible Markup Language (XML) 1.0 (Fifth Edition)*, W3C Official Website: www.w3.org/TR/xml/.
- Bueno T.C.D., Bortolon A., Hoeschl H.C., Mattos E.S., Santos C.S., Theiss I. (2003), *Using RBC to Classify Judicial Petitions on e-Court*, Proceedings of the 9th international conference on Artificial intelligence and law, ICAIL '03, June 24–28, Edinburgh, Scotland, UK.
- Dąbrowski P. (2002), *Nowe formy Electronic Data Interchange w zarządzaniu łańcuchem dostaw (w:) Logistyka on-line*, red. K. Rutkowski, PWE, Warszawa.
- Fryźlewicz Z., Salomon A. (2008), *Podstawy architektury i technologii usług XML sieci Web*, PWN, Warszawa.
- Gołaczyński J. (2009), *Informatyzacja postępowania sądowego w prawie polskim i prawach wybranych państw*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa.
- Gorham U. (2012), *State Courts, e-filing, and Diffusion of Innovation: A Proposed Framework of Analysis*, dg.o '12, Proceedings of the 13th Annual International Conference on Digital Government Research, June 04–07, College Park, Maryland, USA.
- Grabowski M., Madej J., Trąbka J. (2018), *Koncepcja metodyki projektowania i wdrażania dobrych praktyk informatycznych dla sądów powszechnych*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie”, nr 4(976), <https://doi.org/10.15678/ZNUEK.2018.0976.0413>.
- Informatyzacja postępowania cywilnego. Teoria i praktyka* (2016), red. K. Flaga-Gieruszyńska, J. Gołaczyński, D. Szostek, Seria Monografie Prawnicze, C.H. Beck, Warszawa.
- Lucas M.W. (2006), *PGP&GPG. Email for the Practical Paranoid*, No Starch Press, San Francisco.

- Luzuriaga, J.M., Cechich A. (2011), *Electronic Notification of Court Documents: A Case Study*, Proceedings of the 5th International Conference on Theory and Practice of Electronic Governance, ICEGOV '11, September 26–28, Tallinn, Estonia.
- Millman H. (1998), *A Brief History of EDI*, „Info World”, vol. 20, nr 83.
- Porozumienie o współpracy w zakresie elektronicznego doręczenia nakazów doprowadzeń* (2014), <http://www.policja.pl/pol/aktualnosci/106288,Porozumienie-o-wspolpracy-w-zakresie-elektronicznego-doreczania-nakazow-doprowad.html> (data dostępu: grudzień 2016).
- Raport całociowy z wdrożenia za okres od 1 grudnia 2013 r. do 24 października 2014 r.* (2014), oprac. WYG International, WYG Consulting, WYG PSDB, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Instytut Allerhanda na zlecenie Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury, <http://www.efs2007-2013.gov.pl/Dokumenty> (data dostępu: grudzień 2016).
- Rojewski M. (2012), *Rola informatyzacji w rozwoju sprawnego sądownictwa i administracji na przykładzie Krajowego Rejestru Sądowego i ksiąg wieczystych*, „Biuletyn Stowarzyszenia Absolwentów i Przyjaciół Wydziału Prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego”, nr 8.
- Trąbka J. (2016), *EDI/XML Interface Modeling Problems – Polish Justice Administration Institutions Case Study* (w:) *Knowledge, Economy, Society: Challenges and Development of Modern Finance and Information Technology in Changing Market Conditions*, A. Malina, R. Węgrzyn, Foundation of the Cracow University of Economics, Kraków.
- Wojtachnik R. (2004), *Elektroniczna wymiana dokumentów. Handel, usługi, logistyka, finanse*, Mikom, Warszawa.

“Digital Writ of Habeas Corpus” to the Polish Judicial System

(Abstract)

The article presents the concept of good practice in IT and the implementation of EDI technology in the Polish judicial system. The concept of good practice was described in the implementation of the pilot project of good management of the subordinate units of the Polish Ministry of Justice as a part of the project “Education in the time and cost management of judicial proceedings – case management”. The project was partially funded by the European Social Fund within the framework of Human Capital. The aim of the good practice “Digital writ of habeas corpus” (abbreviated to d-writ) is to introduce tools for electronic data interchange (EDI). These tools facilitate orders bringing prisoners and/or witnesses to courts by the police (replace paper communication with EDI communication channel embedded in IS of interested parties). It uses XML-based EDI protocol and encrypted data channel. The digital writ of habeas corpus saves both the courts and police money, and reduces the duration and complexity of the process. The article presents the assumptions of good d-writ practice, the technology involved and the stages of the project’s implementation.

Keywords: case management, writ of habeas corpus, EDI, XML, GPG.